

Загурська І.С. Роль референтного компонента здібностей у розвитку самооцінки молодших школярів [текст] / І.С. Загурська // Матеріали VI Міжрегіонального семінару з впровадження у навчальний процес програми ціннісної підтримки розвитку здібностей та обдарованості «Три кроки». – Житомир, 2013. – С. 44-45.

Інна Загурська
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціальної та практичної психології
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЛЬ РЕФЕРЕНТНОГО КОМПОНЕНТА ЗДІБНОСТЕЙ У РОЗВИТКУ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Результати психосемантичного дослідження та дослідження за методикою вивчення динаміки здібностей показали, що функція соціального визнання реалізується через такі параметри самооцінки творчих здібностей, як *представленість у семантичному просторі самооцінки референтних осіб та усвідомлення критеріїв визнання*. Серед референтних осіб для учнів традиційних класів переважають батьки та родичі, тобто люди, які не мають прямого відношення до навчальної діяльності. У зв'язку з цим, серед виділених учнями традиційних класів актуальних та перспективних вмінь переважають вміння, які характеризують сферу дозвілля, а не навчальну сферу.

Причина криється у недооцінці ролі соціального визнання навчальних успіхів учнів з боку ровесників та, найголовніше, з боку вчителя початкових класів. Нетривка ситуативна підтримка учнів у навчальній діяльності створює ситуацію невизначеності, яка змушує молодших школярів шукати інших джерел та сфер поцінування. Найчастіше ці сфери поцінування шукаються поза школою. Результати дослідження показали, що точкою відліку втрати референтності вчителя є поява в учнів страху перед школою («Дуже часто боюсь іти до школи, бо на уроках боюсь підняти руку, а раптом щось не так скажу – всі будуть сміятися»), перед зовнішнім оцінюванням («А раптом вчителька не скаже мені «молодець»?», «Боюсь, що вчителька промовчить і викличе відповідати іншого учня») та перед усними відповідями («Часто не хочу відповідати, тому що можу щось не так сказати – вчителька скаже, що відповів погано, а чому погано я так і не дізнаюсь»). Аналіз навіть цих

окремих висловлювань дозволяє стверджувати, що однією з серйозних причин описаної проблеми є особливості оцінювання навчальних досягнень учнів. Виявлено, що *відсутність оцінки або її необґрунтованість є причиною* низького рівня рефлексії власних здібностей та описаних змін у референтному компоненті соціальної рефлексії.

Учні розвивальних класів та гуртківці серед референтних осіб

45

виділяють вчителя (керівника гуртка) та однокласників (гуртківців). Усвідомлення критеріїв визнання відбувається передусім за рахунок ціннісної підтримки та ціннісного обміну з боку вчителя та ровесників [1]. Ціннісна підтримка вербалізується в таких конструктах: «похвалити за...», «сказати, що йому вдалося...» тощо. Ціннісний обмін розглядається як взаємна ціннісна підтримка, яка є основою високого рівня рефлексії вмінь, дій та операцій у загальній структурі здібностей. Конструктивне сприймання критики є результатом попередньо визначених параметрів самооцінки та вербалізується в таких конструктах: «мене посварили за..., але я не ображаюсь, тому що...», «мою роботу перекреслили, потрібно подумати...» тощо. Ми бачимо, що до кола референтних осіб відносяться люди, які поцінують досягнення учнів у значимій для них діяльності. Поцінування є обґрунтованим, тому набуває високої суб'єктивної значимості для молодших школярів.

Можна виділити три важливі положення, які стосуються розвитку здібностей, набуття діяльністю статусу значимої та причин втрати референтності:

- *однією з умов розвитку здібностей є їх постійне обґрунтоване оцінювання;*
- *діяльність стає значимою, якщо успіхи у ній поцінуються, і навпаки, значимість успіху визначається рівнем значимості діяльності;*
- *відсутність поцінування навчальних досягнень учнів з боку вчителя зменшує значимість провідної діяльності, нівелює усвідомлення досягнутих у ній успіхів та зумовлює низький рівень референтності вчителя для молодших школярів.*

Список використаної літератури

1. Музика О.Л. Рефлексія та ціннісна підтримка розвитку здібностей: підходи до побудови методики дослідження // Творчий потенціал особистості: проблеми розвитку та реалізації. Мат. Всеукр. наук.-практ. конф. / О.Б. Терезина, П.Ю. Лепський. – К., 2005. – С. 187-190.